

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1919 kl. 2 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 i anledning av herr Werners motion, nr 315, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en statens telegrambyrå.

Närvarande: herrar Eriksson i Stockholm, Olsson i See, Elisson, Björklund, Nyländer, * Eberg, Werner, * Olsson i Golvvasta * och Fast.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till utskottet för förberedande behandling hänvisad motion, nr 315, har herr *Werner* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka och eventuellt framlägga förslag om en statens telegrambyrå, vilken efter övertagande av de enskilda telegrambyråerna eller möjligen tillsvidare i konkurrens med dem skulle hava till uppgift att meddela objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska upplysningar till alla tidningars läsekretsar och således i sin mån bidra till avskaffande av den för individ och samhälle ruinerande partifostran, som påginge under den nuvarande ordningen med dess andliga kartellväsende i en värld dominerad av andlig kapitalism lika väl som ekonomisk.

Såsom motivering för ifrågavarande framställning har motionären åberopat det huvudsakliga innehållet uti en innevarande år av herr *Lindhagen* i första kammaren väckt motion, nr 120, och får jämväl utskottet härutinnan hänvisa till sistnämnda motion.

Den i första kammaren väckta motionen hänvisades till första kammarens andra tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande (nr 6) anförde följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 13 saml. 3 avd. 7 häft. (Nr 7.)

»Syftet med motionärens hemställan synes vara obetingat lofvärt, då den är förestavad av en önskan, att alla tidningar, oavsett parti-ställning, måtte bli satta i tillfälle att meddela sina läsekretsar »objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska upplysningar». För förverkligande av detta syfte hemställas om utredning, eventuellt förslag om en statens telegrambyrå, som efter övertagande av de enskilda telegrambyråerna eller möjligen tills vidare i konkurrens med dem skulle förskaffa tidningspressen dylika i allo förträffliga upplysningar att spridas »till alla tidningars läsekretsars» kännedom.

Enligt motionärens kraftigt uttalade uppfattning kan man icke förvänta, att enskilda telegrambyråer skola kunna förrätta en upplysnings-tjänst av detta slag. De lida nämligen alla av det grundfelet att vara underkastade »den andliga kapitalismens lagar». Trots den välmening, som enligt motionärens erkännande i allmänhet legat till grund för startandet av dylika företag, få deras innehavare »genom denna andliga kapitalistbildning tillfälle att utöva ett obehörigt inflytande till förmån för egna meningar och riktningar och med utestängande av andra, som icke varit i tillfälle att på detta sätt göra monopol av den s. k. yttrandefriheten».

Den största olägenheten med de privata telegrambyråerna är emellertid, alltjämt enligt motionärens uppgift, att de förr eller senare ansluta sig till en viss partiriktning, för vilken de bli ensidiga och i förhållande till den verkligt objektiva upplysningen skadliga språkrör. Vad särskilt förhållandena i vårt land beträffar, uppger han, att »det gestaltat sig så, att Svenska telegrambyrån behärskar och betjänar den s. k. borgerliga pressen, och Nordiska presscentralen börjar intaga väsentligen samma ställning till den gammalsocialdemokratiska partipressen». Och han meddelar, att som en följd därav ett nytt privat företag börjat startas med uppgift att på liknande sätt betjäna den vänstersocialistiska pressen, för att tillreda en »enligt företagarnas åsikt lämplig andlig spis för den partipressens arma läsekrets».

För att kontrollera motionärens i vissa avseenden överraskande uppgifter och på samma gång inhämta kännedom om den publicistiska sakkunskapens uppfattning rörande värdet av motionärens förslag, har utskottet med anhållan om benäget yttrande rörande motionen tillställt den samma såväl Svenska tidningsutgivareföreningen som Publicistklubben, vilka båda sammanslutningar, den förra av tidningsutgivare, den senare av publicister i allmänhet, äro i partihänseende fullt neutrala. Båda dessa

föreningar ha genom sina styrelser välvilligt tillmötesgått utskottets anhållan.

Svenska tidningsutgivareföreningens styrelse yttrar i huvudsak följande:

Styrelsen har icke kunnat finna annat än att motionärens framställning många avseenden förbundits med faktiskt oriktiga utgångspunkter och därför också kommit till oriktiga resultat. Med avseende på de här i landet nu arbetande två telegrambyråerna förhåller det sig icke så som motionären yttrar, att den ena betjänar den borgerliga och den andra den socialdemokratiska pressen. Så gott som alla tidningar — med endast få undantag — torde utan avseende på partiståndpunkt i närvarande stund begagna meddelanden från båda byråerna. Till följd av olika utländska förbindelser äro de båda byråernas meddelanden åtskilda på det sättet, att den ena företrädesvis erbjuder direkt materiel från de europeiska centralmakterna och den andra från de stormakter, som varit dessas motståndare i världskriget. Missvisande torde framställningen också vara, då den placerar en inrikespolitisk intresse motsats bakom de båda byråernas verksamhet såsom syftande till att »förfoga över en viss allmänhets politiska uppföstran, sinnesriktning och valrättsinflytande».

Lika oriktigt som denna utgångspunkt är det bärande ledet i motionärens bevisföring, nämligen att en telegrambyrå, den ena eller den andra, »behärskar» en viss del av pressen. Det torde vara överflödigt att uppvisa, att så icke är förhållandet, utan att tidningarna fritt välja sina meddelanden och sitt innehåll i övrigt, det må i olika former erbjudas dem från vilket håll som helst. Den partifärg en tidning har, bestämmas i ingen mån av dess förbindelse med den ena telegrambyrån eller med den andra.

Även i den modifierade form, som programmet fått i motionärens hemställan om utredning i frågan, synes det lida av en inre motsägelse. Om den nuvarande samhällsordningen vilar på ett andligt kartellväsende, så bleve denna ordnings upprätthållare också ledda därav, och då läser icke en statens telegrambyrå undgå den partipåverkan, som motionären velat förebygga.

Styrelsen förmenar, att även bortsett från vad som verkar främmande och motsägande i motionärens framställning, tanken på inrättande av en statens telegrambyrå icke förtjänar att fullföljas. Alla de anmärkningar mot bristande opartiskhet, som skulle föranledas av en sådan byrås meddelanden, skulle på ett för statslivet skadligt sätt återfalla på statens myndigheter, vilka vore ansvariga för byråns ledning. I allra högsta grad bleve detta fallet med de genom byrån utgående meddelandena till utlandet. En fri telegrambyrå rörelse är att föredraga. Den skiftande partiställningen inom den press, som en enskild byrå har att betjäna, utgör den bästa garantin för dess opartiska skötsel. Mångårig och mångsidig erfarenhet inom vårt land har givit sin bekräftelse på denna garantis värde.

Publicistklubbens styrelse gör till en början samma invändning som Svenska tidningsutgivareföreningens styrelse mot motionärens sakuppgifter och yttrar vidare i sammanhang därmed:

Så långt ifrån att den svenska pressen skulle önska en telegrambyrå för varje politiskt parti, ha alla svenska pressorganisationer, på grund av att under krigsåren en ny stor telegrambyrå upprättats i vårt land, uttalat sig för att nyhetsförmedlingen bör ske genom en enda byrå. Garanti för objektivitet i telegrambyråns nyhetsförmedling ha pressorganisationerna velat söka i en anordning, varigenom den samfällida pressen tillförsäkras ett fast och varaktigt inflytande på byråns ledning.

Beträffande motionärens förslag uttalar styrelsen slutligen följande:

Inom svenska pressen är man enig om att telegrambyråerna skola leverera fakta, nakna meddelanden och icke själva göra några reflexioner eller tillsatser. Men för att en telegrambyrå skall kunna ostört lämna sådana meddelanden fordras, att den skall vara oberoende och fri från alla politiska partiband. Att detta oberoende skulle, såsom motionären förmenar vinnas genom att telegrambyråerna upprättas såsom statsinstitutioner, har icke bekräftats av erfarenheten. I de få länder, exempelvis Österrike, där telegrambyråerna organiserats på detta sätt, har det visat sig, att de fördelar, som därigenom vunnits, motvägts av en allt för stor bundenhet i flera hänseenden av ganska menlig inverkan på allsidigheten och objektiviteten i tidningspressens upplysningsmateriel. Med den nära ställning till den sittande regeringen, som en statens telegrambyrå alltid komme att intaga, ligger det dock en fara i att i upprörda tider frestelsen för en kampregering att genom byrån utöva oberättigat inflytande på den allmänna opinionen bleve övermäktig.

Den kritik av motionärens framställning, som givits i de nu anförda yttrandena, har utskottet icke kunnat undgå att finna synnerligen vägande. Av de upplysningar, utskottet kunnat inhämta rörande de utländska telegrambyråförhållandena, har utskottet också i sak kommit till liknande slutsatser och följaktligen alldeles icke funnit motionärens påstående om en befintlig tendens till en urartning av de stora byråernas nyhetsförmedling i ensidig partiriktning bestyrkt. Denna nyhetsförmedling till världspressen är koncentrerad framför allt till fyra stora företag, vilka före världskriget sedan länge stodo i intim förbindelse med varandra och mellan sig hade uppdelat jordklotet i s. k. intressesfärer samt med sig anslutit, ehuru såsom ekonomiskt självständiga företag, de allra flesta telegrambyråerna i de mindre staterna. Dessa fyra s. k. världsbyråer äro: *Reuters limited* (England), *Agence Havas* (Frankrike), *Wolff's Telegraphisches Bureau* (Tyskland) och *Associated Press* (Förenta Staterna). Samtliga dessa byråer med deras otal av egna filialer och de i samverkan med dem arbetande ekonomiskt självständiga byråerna ha sedan decennier tillbaka betjänat pressen jorden runt utan hänsyn till partiställning.

Oförnekligt är däremot att hela denna stora telegrambyråorganisation i realiteten innehåft en stark monopolställning på världsnyhetsmarknaden

och att därigenom vissa faror för de förmedlade nyheternas stränga objektivitet, såväl med hänsyn till urval som formulering, kunnat uppkomma. Det torde emellertid vara en rätt allmän uppfattning, att den mest skönjbara av dessa faror i viss mån berott jnst på den omständigheten, att så gott som alla de större byråerna ofta verkat i intimt samarbete med respektive regeringar, särskilt med utrikesledningarna, och sålunda till gagnet om också ej till namnet väsentligen varit statsbyråer, vilka med hänsyn till de för utlandet avsedda nyheterna, såväl politiska som ekonomiska, inspirerats av regeringarna och i en del fall även i fråga om inrikesmaterialet icke varit alldeles okänsliga för en liknande påverkan, i den mån en sådan varit för vederbörande regering önskelig. För Sveriges del hade man före kriget en för oss mindre fördelaktig känning av dessa förhållanden i det sätt, varpå vår nyhetsförmedling till och från utlandet då var ordnad. Sverige var såsom intressesfär tilldelat Wolffs Bureau i Berlin, mottog och sände i regeln alla sina utländska nyheter genom denna byrå, antingen direkt eller förmedels Ritzaus Bureau i Köpenhamn. Särskilt inom våra publicistiska kretsar lär man under årens lopp ha ansett sig kunna göra den iakttagelsen, att såväl in- som utgående nyheter »sällades» med hänsyn till de intressen, icke minst statsintressen, som voro företrädesvis bestämmande för Berlinbyrån, ej sällan till men å ena sidan för den svenska allmänheten, som icke alltid erhöll exempelvis engelska och franska nyheter av politisk eller ekonomisk natur i deras ursprungliga integritet, å andra sidan för våra nationella intressen, som därigenom icke i sin renhet och med behörig styrka kunde göra sig hörda i de olika länderna. Under krigsåren ha samtliga de krigförande ländernas telegrambyråer, sålunda framför allt de stora världsbyråerna, med hänsyn till sin nyhetstjänst faktiskt varit statsexproprierade. Den erfarenhet, som under denna tid vunnits, torde knappast tala till förmån för motionärens uppfattning, att allenast statsbyråer skulle kunna lämna allmänheten »objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska» upplysningar.

Till sin ekonomiska byggnad äro de tre europeiska världsbyråerna aktiebolag, sålunda rent kapitalistiska företag, medan den amerikanska byrån, *Associated Press*, är ett företag av kooperativ natur, i vilket de amerikanska pressorgan, till vilka byrån förmedlar nyheter, äro delägare i viss relation till det omfång, vari de begagna sig av byråns tjänster. Liknande är förhållandet med en stor engelsk byrå *The Press Association*, som i samarbete med Reuters byrå betjänar hela den stora engelska landsortspressen. Säkerligen har en sådan ekonomisk organisation givna fördelar; i vad mån den kan neutralisera »den andliga kapitalism» som

motionären synes anse vara oskiljaktig från all enskild nyhetsförmedlande verksamhet, tillåter utskottet sig icke att bedöma.

Vad våra grannland beträffar, må till sist nämnas, att Norge helt nyligen löst sin telegrambyråfråga på det sättet, att den norska pressen övertagit den ekonomiska och administrativa kontrollen över landets telegrambyrå, en lösning, vilken alltså är identisk med den som enligt utsago av Publicistklubbens styrelse för Sveriges del eftersträvas av de svenska pressorganisationerna. I Danmark åter har, i fråga om Ritzaus Bureau, nyligen den ordningen genomförts, att den danska pressen genom ett kontrollråd erhållit rätt att övervaka byråns nyhetstjänst.»

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda; och bifölls utskottets berörda hemställan.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott har i ärendet inhämtat yttranden från Svenska journalistföreningen, Nordiska presscentralen samt Svenska telegrambyrån; och äro dessa yttranden härvid fogade såsom bilagor.

Utskottet.

Utskottet har givetvis icke kunnat annat än uppskatta det syfte, som ligger till grund för ifrågavarande motion. För utskottet framstår det likasom för motionären såsom uppenbart, att det ur samhälleligt moraliska synpunkter ligger den allra största vikt uppå, att den förmedling till pressen av förefintligt upplysningsmaterial, som numera är oundgänglig, äger rum på ett i allo sakligt och opartiskt sätt.

Vid övervägande av befogenheten av den i motionen framställda kritik rörande nu gängse metoder för nyhetsmaterialets distribuering till pressen, har utskottet emellertid måst ansluta sig till den uppfattning, som kommit till uttryck uti första kammarens utskotts ovan återgivna utlåtande i ämnet.

Utskottet har sålunda i likhet med första kammarens utskott icke funnit påståendet om en befintlig tendens till urartning av de stora byråernas nyhetsförmedling i ensidig partiriktning vara bestyrkt. Det vill förefalla som om herr Lindhagen vid avfattandet av sin kritik mindre haft för ögonen nämnda byråers verksamhet än tidningarnas eget redaktionella arbete, såvitt detsamma innefattar att meddela uppgifter om faktiska förhållanden. Att i sistberörda avseenden i vidsträckt mån finnes rum för den kritik, som innefattas i förevarande motioner, finner utskottet visserligen vara uppenbart. Men detta i och för sig djupt beklagliga förhållande

bottnar i djupare liggande orsaker och kan enligt utskottets förmenande tänkas bliva avhjälpt först med den genomgripande inre reformering av pressens verksamhet, som utskottet i likhet med motionärerna finner önskvärd, för att pressen må kunna utan fara för samhället och dess enskilda medlemmar bibehålla den maktställning, vartill den hunnit.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Werners motion nr 315 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1919.

På utskottets vägnar:

ERNST ERIKSSON.

Reservation

av herr *Werner*.

Till andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Till Svenska journalistföreningen har remitterats en inom andra kammaren av hr Werner väckt motion nr 315 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en statens telegrambyrå, och har föreningen anmodats att till utskottet inkomma med yttrande över motionen.

Med stöd av den fullmakt föreningens kongress givit undertecknad centralstyrelse, får centralstyrelsen härmed å föreningens vägnar avgiva yttrande i frågan.

Centralstyrelsen vill då först framhålla, att svenska journalistföreningen i egenskap av sammanslutning av huvudsakligen journalister i underordnad ställning närmast har till uppgift att söka tillvarataga journalistkårens intressen med avseende på de ekonomiska villkor, varunder yrket utövas. Det är därför naturligt, att centralstyrelsen, då den går att avgiva yttrande i föreliggande fråga, främst tager sikte på den sida av saken, som berör dessa journalistintressen.

Då staten såsom arbetsgivare på ifrågavarande område icke gärna kan tänkas komma att uppträda på ett för journalisterna mera ofördelaktigt sätt än privata företagare, ha givetvis journalisterna i egenskap av arbetare och löntagare intet att invända mot att den av nuvarande privata telegrambyråföretag bedrivna nyhetsförmedlingen förstatligas. Några allvarliga *principiella* betänkligheter mot statsåtgärder på detta område torde flertalet journalister väl ej heller hysa. Centralstyrelsen hyser i varje fall icke några sådana, utan har tvärtom den uppfattningen, att nyhetsförmedlingen med hänsyn till dess stora betydelse som andlig kommunikationsled och dess redan nu monopolistiska tendens, är en av de verksamhetsgrenar, som staten med tanke på det allmännas bästa *kan* äga intresse av att taga hand om.

Emellertid torde det finnas goda skäl att betvivla, att det ur *praktisk* synpunkt låter sig göra att *nu* genomföra en socialisering på detta område.

Såväl allmänheten som dagspressen, vilken huvudsakligen utgör telegrambyråernas klientel, fordra framför allt en *snabb* nyhetsförmedling. Frågan är nu, om ett statsföretag, som av naturliga skäl måste komma att skötas i viss mån under byråkratiska former, kan bliva i stånd att tillgodose detta krav. Med kännedom om de försök till statlig nyhetsförmedling, som gjorts under de senare åren med hänsyn till kristidsorganisationernas verksamhet, vågar centralstyrelsen ställa i tvivelsmål, att så skulle bli fallet. Ifrågavarande nyhetsförmedling har säkerligen allvarligt försökt att fylla sin uppgift att tillgodose kommissionernas intresse av korrekta meddelanden till pressen och allmänheten, men det är en journalistisk erfarenhet att dessa bemödanden ofta kommit på skam därigenom, att det journalistiska intresset av en snabb nyhet medfört, att mindre korrekta meddelanden letat sig väg till pressen på grund av att kommissionernas egen nyhetsförmedling visat sig alltför långsam och tungfotad samtidigt som den faktiskt ofta medfört ökade svårigheter för i tidningarna eller telegrambyråerna anställda journalister att införskaffa korrekta uppgifter för snabba nyheter. Därest således staten toge hand om telegrambyråverksamheten, har man anledning antaga, att statens nyhetsförmedling gång på gång skulle bli distanserad av

journalisterna och tidningarne själva och man skulle knappast vinna vad motionären avsett, nämligen ett i alla avseenden korrekt, allsidigt och objektivt upplysningsmaterial. Centralstyrelsen går nämligen ut ifrån att även om ett statsmonopol införes, skulle det näppeligen bli möjligt att förhindra privata journalistiska initiativ. Och vore detta avsikten, måste journalisterna som fria yrkesutövare och med omtanke om sitt yrke på det bestämdaste motsätta sig detsamma.

Motionären synes räkna med att den blivande statstelegrambyrån skulle åtminstone tills vidare utöva konkurrens med privata företag. Med hänvisning till det ovan anförda tillåter centralstyrelsen sig uttala den mening, att statstelegrambyrån i så fall ohjälpligt skulle komma att ligga under i konkurrensen och nödgas räkna med stora svårigheter att upprätthålla sin verksamhet, åtminstone på ett affärsmässigt sätt.

Andra praktiska svårigheter torde vara att finna med hänsyn till *det internationella nyhetsutbytet*. Centralstyrelsen anser sig emellertid icke ha anledning att närmare ingå på den sidan av saken, som den förmodar kommer att belysas av andra därtill mera skickade korporationer.

Slutligen må det tillåtas centralstyrelsen såsom representant för de journalister, vilka för närvarande äro anställda i telegrambyråföretagen, att inlägga en gensaga mot det indirekta underbetyg motionären givit ifrågavarande journalister, då han talat om att tjänsteinnehavarna i statens telegrambyrå skulle »tillhållas att göra sin plikt», »utses med urskillning och särskilt tillhållas att avhålla sig från att utöva censur antingen direkt eller genom sammandrag, där sammandragarens personliga sympatier och antipatier uppsåtligen instinktivt bestämma över vad som får komma till den stora allmänhetens kännedom». Med den personliga kännedom angående flertalet i telegrambyråtjänst anställda journalisters så väl tekniska som moraliska kvalifikationer vågar centralstyrelsen göra gällande, att dessa journalister icke allenast göra sin plikt, utan också sorgfälligt bemöda sig om att tillhandagå tidningarne och därmed den stora allmänheten med ett så långt möjligt allsidigt och i varje fall fullt objektivt nyhetsmaterial. Den bästa kontrollen häröver utövas för övrigt av tidningarne själva, och då tidningarne i detta fall representera samtliga politiska meningsskiftningars intressen, torde däri finnas en borgen för att kontrollen icke är till skenet, utan verklig.

Stockholm den 15 mars 1919.

SVENSKA JOURNALISTFÖRENINGEN
CENTRALSTYRELSEN

Otto Hellkvist,
Ordt.

Sigfrid Hansson.

Bilaga 2.

Till andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Med anledning av den skrivelse, daterad den 23 februari 1919, vilken på utskottets vägnar tillställts Nordiska Presscentralen, få vi härmed avgiva utlåtande beträffande förhållanden, som enligt vårt förmenande böra beaktas i frågan angående inrättande av en »statens telegrambyrå».

Vi förmoda att de ärade författarna av resp. motioner nr 120 i första kammaren och nr 315 i andra kammaren till innevarande riksdag med »telegrambyrå» avse ett institut för förmedling av nyhetsmaterial till pressen av den art, som representeras av Nordiska Presscentralen a.-b. Med den utveckling nyhetsförmedlingen och anspråken därpå såväl som kommunikationsmedlen i våra dagar ernått täckes nämligen begreppet numera icke av benämningen »telegrambyrå». Det kommunikationstekniska är en detalj, som i olika fall avväges med hänsyn till tidsvinst, ekonomi och andra praktiska synpunkter, men vad som är och förblir det väsentliga i den verksamhet, som bedrivs av Nordiska Presscentralen och andra likartade institutioner, är att förmedlingstjänsten omfattar nyheter beträffande *fakta* på alla områden av pågående världsutveckling, sådana de av den mänskliga ofullkomligheten uppfattas och bringas till uttryck.

De ärade motionärerna synas däremot med denna, rent tekniska nyhetsförmedling förblanda den verksamhet, som bedrivs av propagandainstrumenten för politiska maktgrupper, partier och meningssyttringar samt av företrädare för ekonomiska eller andra intressen. De röster, som genom nämnda verksamhet vilja göra sig hörda, låta sig säkerligen icke förstummas enbart genom inrättande av en statlig nyhetsförmedlingsbyrå, utan därtill skulle helt visst erfordras mycket djupgående ingrepp i yttrandefriheten.

Det må i detta sammanhang upplysas, att en allmän nyhetsbyrå som Nordiska Presscentralen icke bland sina medarbetare räknar politiska eller andra skriftställare, vilka författa »ledare» eller tendentiösa meddelanden i en viss riktning. De s. k. »cirkulärledarna» utgå från helt andra källor, vilka ej beröras av frågan om en statens telegrambyrå.

Utän tvivel göra sig skadliga och beklagliga missförhållanden gällande inom publiciteten, men dessa låta sig, som ovan antytts, helt säkert icke rättas genom upprättande av ett statens ämbetsverk för nyhetsförmedling. En dylik kan nämligen för det första endast framträda som en konkurrent bland alla andra och praktiskt taget icke vinna monopolställning utan förutsättning av fullkomligt omvälvande förändringar i grundlagen beträffande tryckfriheten, långt utsträckt censur vid post, telegraf och telefon m. fl. åtgärder, som visserligen under krigsåren i olika länder mer eller mindre drastiskt tillämpats, men blott såsom utav ett abnormt tillstånd framtvungna provisorier, föga i överensstämmelse med mänskliga frihetskraav.

Den starka ställning en nyhetsförmedlingsbyrå under våra nuvarande förhållanden kan ernå inom ett visst område, vinnes helt visst icke på grundval av något slags »andligt kartellväsende» eller »andlig kapitalism», utan uteslutande genom en väl genomförd teknisk organisation åstadkommande snabbaste förmedling av »objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska upplysningar» med

resonabla kostnader tillgängliga för »alla tidningars läsekretsar». Befinner sig en nyhetsbyrå icke på höjden av utnyttjade möjligheter för en sådan organisation, kan den varken vinna eller bibehålla någon stark ställning.

Erfarenheter om statliga nyhetsbyråer saknas ej, men äro ej uppmuntrande. Dessa erfarenheter härleda sig huvudsakligen från krigsåren, då de olika regeringarnas och arméledningarnes önskningsar att ute i världen vinna gehör och sympatier för sina särskilda synpunkter och handlingssätt föranlett organiserandet av statliga nyhetsförmedlingsorganisationer, vilka, till följd av censur och andra hinder för den fria samfärdseln och yttrandefriheten, vunnit möjligheter att mer eller mindre öva inflytande på det genom pressen publicerade nyhetsmaterialet.

Dessa statliga organisationer ha emellertid icke kunnat undvika att antaga karaktären av propagandainstitutioner för en maktägande politisk grupp, varemot den rent nyhetsförmedlingstekniska förmågan hos dessa institutioner, trots de extraordinära hjälpmedel och fördelar, varmed de utrustats, i alla länder visat sig underlägsen de parallellt arbetande, enskilda stora nyhetsbyråerna. Det synes som om förutsättningar för en liknande utveckling av statliga nyhetsbyråer även under fredstid vore för handen.

Med ovanstående vare icke sagt att icke från statsmakternas sida kan göras åtskilligt i den riktning motionärerna anse önskligt beträffande nyhetsförmedlingen.

Dessa åtgärder borde enligt vårt förmenande inriktas på underlättande för kvalificerade nyhetsbyråer att vinna snabb tillgång till autentiska underrättelser från statsverkets olika organ, varigenom vilseledande rykten, missuppfattningar och otydligheter förekommas, ävensom på lämpliga företräden för publicistiska meddelanden vid deras befordran med de allmänna kommunikationsmedlen.

Samarbetet mellan staten och enskilda, kvalificerade nyhetsbyråer, vilka ådagalägga att de icke missbruka sin ställning, skulle helt visst kunna betydligt utvecklas till det allmännas gagn.

Stockholm den 15 mars 1919.

NORDISKA PRESSCENTRALEN
AKTIEBOLAG

Olof Gylden.

Baltzar Roosval.

Bilaga 3.

Till ordföranden i andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Svenska telegrambyrån får härmed avgiva infortrat yttrande med anledning av i riksdagen väckta motioner om inrättandet av en statens telegrambyrå. Utöver styrelsens eget yttrande i ämnet (bil. I), be vi få hänvisa till bi-

lagda uttalanden av dels vår biträdande direktör J. P. Winkler (bil. II), dels vår socialdemokratiska medarbetare i Göteborg redaktör Gustaf Blom (bil. III).

Stockholm den 15 mars 1919.

SVENSKA TELEGRAMBYRÅN.

F. G. T. Eklund.

Bilaga I.

Herr Lindhagens förslag i motion nr 120 i första kammaren om utredning genom K. M:ts försorg beträffande statens övertagande av de enskilda telegrambyråerna eller bedrivande i konkurrens med dem av telegrambyråverksamhet berör en fråga av den allra största principiella och praktiska betydelse för landets tidningspress.

Motionären anser denna press vara såld åt »den andliga kapitalismen». Partitidningarna hålla enligt hans i motiveringar framlagda uppfattning människorna i andligt slaveri. Det onda förvärras ytterligare genom de alldeles okontrollerade telegrambyråerna, vilka ge privata företagare möjlighet att utöva ett obehörigt inflytande till förmån för egna meningar. Övervägas bör därför, skriver motionären, huruvida ej telegrambyråerna böra exproprieras eller frivilligt förvärvas av statsmakten samt staten erhålla monopol på att förmedla tidningspressens upplysningsmateriel. Det måste tillses, att statstelegrambyråns anställda också bli lämpliga för sin uppgift; genom instruktioner skola de tillhållas att göra sin plikt. De måste utses med urskillning och särskilt tillhållas att avhålla sig från att utöva censur antingen direkt eller genom »sammandrag» — motionären betonar starkt vådan av att sammandrag göres.

Då Svenska telegrambyrån genom sin styrelse och sitt förtroenderåd härmed avger infordrat utlåtande, vill Sv. T. till en början framhålla, att motionären synes äga ringa insikter i en telegrambyrås arbetssätt och arbetsmöjligheter. Att undvika »sammandrag», t. ex. en politisk söndag med 50—60 föredrag av riksdagsmän, skulle innebära en oerhörd belastning av vissa telefon- och telegraflinjer under ett par dygn och framkalla sannskyldig förtvivlan på tidningsredaktionerna, där man omöjligen skulle kunna trycka allt och icke på långt när ägde personal att i hast göra de absolut nödvändiga gallringarna och sammandragen. Att lämna goda, objektiva referat är förvisso mycket svårt, men en telegrambyrås första uppgift är just att i koncentrerad form dag efter dag lämna tidningarna det senaste nyhetsmaterialet. Emot denna grundregel skulle ej ens en statstelegrambyrå kunna bryta, såsom den enklaste eftertanke borde till fullo klargöra. Ett gott resultat lär ej heller kunna vinnas därigenom, att de anställda i instruktioner åläggas göra sin plikt. Redan nu utskickas alltjämt nya förhållningsregler till Sv. T:s referenter att allvarligt beflita sig om objektivitet, och någon anledning finnes väl knappast till den tron, att resultatet bleve bättre, för den händelse instruktionerna utarbetades inom något statsdepartement.

Att ett intimt samarbete måste finnas mellan statens organ och en stor telegrambyrå är alldeles självklart, i det att statens intresse av att få snabb spridning åt viktigare statsnyheter sammanfaller med telegrambyråns strävan att

ur bästa källa hämta sitt nyhetsmaterial. En viss kontroll från statens sida kan även vara fullt naturlig, och Sv. T. har för sin del aldrig undandragit sig de förpliktelser i den vägen, som medföljt ställningen såsom landets främsta nyhets-spridare. En sådan kontroll har största berättigandet beträffande de utrikes-politiska förhållandena. Det kan i en viss situation vara angeläget, att ett officiellt uttalande — en regeringsförklaring i riksdagen, en statsrådsintervju, en k. proposition etc. — sändes till utlandet i en väl genomtänkt och av regeringen eller något av dess organ godkänt skick. Det är även självklart, att t. ex. utrikesdepartementets direktiv beträffande utskickningen av de meddelanden, som departementet själv lämnat, noga iakttagas. Telegrambyrån bör i dylika (liksom alla andra) fall främst se till landets bästa, utan hänsyn till den sittande regeringens partifärg eller till andra ovidkommande förhållanden.

En telegrambyrå är icke blott regeringens och statsorganens nyhetsförmedlare utan även, och i alldeles särskilt hög grad, den fria tidningspressens tjänare. Och därom synes intet tvivel kunna råda, att denna tjänareställning skulle betänkligt rubbas, om telegrambyråverksamheten bleve helt förstatligad. Huvudvillkoret för tidningarnas redaktionella bedömanden av dagshändelserna är, att dessa snabbt och tillförlitligt inberättas utan att någon censor här och var avklipper eller förvanskar nyhetstrådarna. Risker för att så skulle kunna ske om telegrambyråväsendet statsmonopoliserades bleve emellertid överhängande. Om exempelvis någon regeringsåtgärd skulle i annat land framkalla ovilja just vid ett ur inrikespolitisk synpunkt ömtåligt tillfälle, låge frestelsen nära till för regeringen att hålla tillbaka nyheterna därom. Eller om regeringen hade att — under en valstrid eller eljest — utkämpa en hård strid med oppositionspartierna — skulle då en av regeringen helt och hållet beroende statstelegrambyrå kunna tänkas objektivt inberätta både de regeringsvänliga och de oppositionella uttalandena? Ingen kan numera säga att detta är ett oberättigat misstroende. Under krigsåren har man tvärtom fått bevittna, hurusom i de krigförande länderna telegrambyråer och tidningspress slagits i regeringens band, och i länder, där det direkta kriget upphört, har man kunnat iakttaga oerhörda försök från de maktägandes sida att alldeles döda pressfriheten och omforma tidningsväsendet till ett lydigt regeringsorgan. Nyhetsväsendets monopolisering har därvid varit ett av de kraftigast verkande medlen. Alla partiers tidningspress och även alla partilösa tidningar borde i sanning känna sig uppkallade att starkt reagera emot motionärens tanke på en omfattande statstelegrambyråverksamhet.

Gentemot motionärens påstående om för närvarande okontrollerad telegrambyråverksamhet vill Sv. T. slutligen anföra, att den bästa kontrollen vinnes därigenom, att en telegrambyrås nyhetsmateriel utsändes till tidningar av olika politisk färg. Detta *nödvändiggör* helt enkelt största möjliga mått av objektivitet och beivrande av eventuell emot ledningens direktiv begångna fel.

Bilaga II.

Direktör Winklers yttrande.

Motionären är tydligen av den uppfattning, att det skulle vara tillräckligt att skapa en statens telegrambyrå med monopol på förmedlande av tidningarnas

upplysningsmateriel — meddelande av objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska upplysningar till alla tidningars läsekretsar, såsom det heter i motionens kläm — för att på ett avgörande sätt inverka på pressen därhän, att den frigöres från partislaveriet, att tidningarnas innehåll blir allsidigt och objektivt, och att meningar och meddelanden, som ej stämma med respektive tidnings partiståndpunkt, icke undertryckas. Denna motionärens åsikt torde dock grunda sig på en missuppfattning av telegrambyråernas arbetsuppgift och material. Telegrambyråerna äro ett slags automatiska inregistrerare av fakta, av vad som händer och sker under dygnets lopp, och detta inregistrerande av politiska tilldragelser, utnämningar, dödsfall, brott, eldsvådor, bolagsstämmor, riksdagsbeslut o. s. v. torde icke ens av en statens monopoliserade telegrambyrå kunna i huvudsak göras stort annorlunda än nu.

Men det är icke mot detta *nyhetsmaterial*, vars producerande och levererande är telegrambyråernas egentliga uppgift, som motionären vänder sig i sin motion. Han hävdar mycket energiskt, att den andliga spis, det »upplysningsmaterial», som tidningarna innehålla, bör vara så allsidigt och objektivt som möjligt. Men det är icke telegrambyråmaterialet, som ger en tidning dess speciella färg, och som tjänar till allmänhetens »upplysning» i den mening motionären tager detta ord. I telegrambyråmaterialet är det fåfängt att lägga in några undervisande, några politiskt uppfostrande moment. Och en statens telegrambyrå kommer att i detta fall befinna sig i alldeles samma ställning som de nuvarande enskilda byråerna. Då motionären går att exemplifiera sin sats om det nuvarande telegrambyråsystemets oeffter rättighet, vänder han sig också icke mot den egentliga nyhetsförmedlingen, utan opponerar fullt riktigt och med mycken skärpa mot att genom byråerna till tidningarna utsända meddelanden förvanskas. »En vanlig erfarenhet är», säger motionären, »att i dylika sammandrag blir ofta huvudsaken utesluten, när dokumentet härstammar från någon person med annat partimärke än det, som telegrambyrån närmast representerar, om nu över huvud någon som helst notis tas av detsamma». Att den ärade motionären vid nedskrivande av denna sats åtminstone icke haft egna personliga erfarenheter av användande av *svenska telegrambyråns* förmedlarskap till tidningarna i tankarna, torde han vara den förste att intyga.

Motionären har sålunda här sikte på en sak — förmedlande genom telegrambyråns hjälp till pressen av uppsatser, gemälen och bemötanden — som egentligen icke alls ligger inom byråernas verksamhetsfält.

Ty telegrambyråernas enda uppgift är, som förut nämnts, att ställa ett tillförlitligt och objektivt nyhetsmateriel till pressens förfogande. Men alla än så aktningvärda försök att via telegrambyråerna eller via en statens telegrambyrå söka reformera pressen, eller, som motionären säger, »bidraga att avskaffa den för individ och samhälle ruinerande partifostran, som pågår under den nuvarande ordningen med dess andliga kartellväsende», kunna icke rubba sakförhållandet, att det för närvarande är tidningarna själva, som i sista hand bestämma över sitt innehåll, och att de åtminstone hittills icke visat den minsta benägenhet att låta denna självbestämmerätt inskränkas eller ens påverkas av sina nyhetsmeddelare, dessa må nu vara statliga telegrambyråer eller enskilda sådana.

*Bilaga III.**Redaktör Gustaf Bloms yttrande.*

Med anledning av herr Lindhagens motion om åtgärder för förstatligande av telegrambyråverksamheten ber jag, efter anmodan, att såsom bidrag till det material, varpå Svenska telegrambyråns yttrande kommer att baseras, få från min erfarenhet anföra:

Sedan den 1 juli 1917 har jag haft i uppdrag att för Svenska telegrambyrån anskaffa nyheter från Göteborg och västra Sverige rörande arbetarerörelsen och angräande gebit, vilket arbete ofta utsträckts till olika partiets verksamhet överhuvudtaget men dessutom även berört affärslivet, såsom inhämtandet av under rättelser från banker och bolag, och annat reportage. Jag har därunder icke i någon mån förmärkt försök från byråns vare sig centrala eller lokala ledning att påtrycka materialet någon politisk eller annan åsikt eller att vid sofringen göra denna tendentiöst. Däremot har såväl i de anställdas kontrakt som på annat sätt uttryckliga order lämnats byråns medarbetare att iakttaga full objektivitet gentemot olika skiftningar. Icke heller har jag iakttagit, att bland det material, som härifrån lämnats, övriga filialkontor eller huvudkontoret gjort tendentiösa uteslutningar eller bearbetningar.

Inom Göteborgsfilialen ha varit anställda medarbetare med borgerlig höger- och vänsteråskådning liksom socialdemokrater och vänstersocialister.

Vad den tekniska sidan av nyhetsanskaffningen angår, skulle möjligen en statens telegrambyrå kunna från officiella institutioner såsom länsstyrelse, domkapitel, trafikverk och liknande, erhålla meddelanden genom respektive tjänstemän, i vilkas instruktioner väl då finge införas åliggande att lämna sådana meddelanden. Detta skulle innebära en lättnad i byråns arbete och kostnader, men knappast någon ökad snabbhet, snarare tvärtom, emedan »vittjandet» av dessa institutioner genom byråns medarbetare eller genom mot honorar arbetande tjänstemän i nämnda institutioner i regeln tillförer byrån nyheterna så snart de föreligga färdiga till offentliggörandet. Någon ökad objektivitet kan, så vitt jag förstår, i nu nämnt avseende icke vinnas genom en omläggning i den av motionären föreslagna riktningen.

I vad mån andra nyhetsförmedlare till byrån skulle visa större snabbhet, eller opartiskhet, gentemot en officiell byrå, än mot den nuvarande, torde undandraga sig ett bedömande på förhand. Förmärkes partiskhet i ett till Svenska Telegrambyrån ingånget meddelande, har byrån sökt rätta detta, enligt vad jag iakttagit. Göteborgsfilialen har sökt att skaffa sig meddelare och källor nätt upp överallt, där den haft tillfälle att finna sådana, och söker, vad politiken angår, anknytning till alla partier utan åtskillnad, användande sig av sekreterare, ombudsmän o. s. v. hos högern, de frisinnade, socialdemokraterna, vänstersocialisterna, liksom i övrigt till arbetsgivareorganisationerna, fackföreningarna, föreningar och sammanslutningar av alla andra slag, handelskamrar, lantmannaföreningar, bransch-, yrkes-, idrotts-, nykterhets-, sjukkasse-, kultur- och specialföreningar o. s. v.

Från en synpunkt synes mig ett förstatligande avgjort förmånligt, men den har av motionären icke berörts, och det är från de anställdas. En statstjänstemannaställning med pension och de andra förmåner, som bruka åtfölja den samma, innebär alltid ett önskemål, som bör understrykas.